

KANCELARIJA PORTPAROLA

Vreme, 14. februar 2008. godine

Intervju sa ambasadorom Hans Ola Urstodom, šefom Misije OEBS u Srbiji

Norvežanin Hans Ola Urstad u Srbiji je dugi niz godina, kao norveški ambasador u Beogradu od 2001, a poslednje dve godine na čelu je Misije OEBS-a najpre u SCG a onda u Srbiji. Kao šef misije, njegov posao ovde je da pomogne u izgradnji nezavisnih i delotvornih demokratskih institucija, posebno u oblasti vladavine prava, ljudskih prava, medija, policije, ekonomije i životne sredine.

Tema intervjuja s ambasadorom bila je korupcija. Zamoljen da prokomentariše stanje u većini antikorupcijskih institucija koje se suočavaju sa velikim problemima u radu, odnosno sa manjkom osnovnih sredstava, Hans Ola Urstad objašnjava da je ključna stvar politička volja koja omogućava osnivanje jakih i nezavisnih institucije za borbu protiv korupcije. „Veliki broj institucija u regionu suočava se sa manje ili više sličnim problemima, nemanjem adekvatnog statusa, manjkom finansija, nedovoljnim brojem zaposlenih, ili sa zavisnosti od političkih odluka. Neke od tih institucija nedavno su osnovane, neke su promenile status i postale deo ministarstava, u nekim zemljama uloga Komisije jača je od uloge Uprave za javne nabavke, itd. Ali, većina ovih tela, bez obzira na teškoće sa kojima se suočava, nastavlja da vredno radi i ulaže napore u uspostavljanje i primenu mehanizama za borbu protiv korupcije“.

„VREME“: U nekim od antikorupcijskih institucija koje imaju taj problem sa nedostatkom osoblja kažu da oni koji su kvalifikovani neće da rade za tako malo novca jer se na ovim poslovima trpe pritisci.

U pravu ste, ali ovo nije jedino polje u kojem imamo problem s platama, naročito u javnom sektoru. Takođe, to nije samo problem Srbije, ima ga i u mojoj državi. Tamo nema nezaposlenih i svi traže kvalifikovanu radnu snagu. Zato privatne kompanije uvek plaćaju više nego država. U ove institucije ljudi dođu, i odu posle godinu ili dve jer na drugim mestima mogu da zarade ponekad i duplo više.

A posao u ovim institucijama je težak.

Jeste, zato što ste stalno izloženi kritikama i političkom pritisku.

Kako biste ocenili taj odnos srpskih vlasti prema antikorupcijskim institucijama, prema Upravi za javne nabavke, Komisiji za zaštitu prava ponuđača, Republičkom Povereniku za informacije od javnog značaja i Ombudsmanu.

U Srbiji postoji oko 12.000 naručilaca, tako da su dovoljan broj zaposlenih u Upravi za javne nabavke i Komisiji za zaštitu prava i adekvatne prostorije od presudnog značaja za njihov rad. Misija pruža podršku Upravi i Komisiji od njihovog osnivanja, na primer, kroz savet i pomoć u procesu izrade zakona, pri jačanju njihovih kapaciteta, kroz organizovanje regionalnih sastanaka tela za javne nabavke, itd.

Prošlogodišnje imenovanje Ombudsmana ponudilo je Srbiji dodatnu mogućnost da se efikasno bori protiv korupcije. Iako Zaštitnik građana nema poseban mandat u vezi sa ovim pitanjem, njegov rad usmeren protiv lošeg upravljanja može da bude od velike pomoći u smanjenju broja pukotina u sistemu koje su dovele do toga da se korupcija proširi u tako velikom stepenu. Loše upravljanje predstavlja plodno tlo za korupciju. Ako ovu mogućnost želimo da pretočimo u konkretne rezultate, onda moramo Ombudsmanu da obezbedimo sredstva za to, počevši od ljudskih resursa. Dozvolite mi da u tom smislu naglasim da je rok za imenovanje Zamenika Ombudsmana istekao 20. decembra 2007. godine, a da ih Narodna Skupština još uvek nije postavila na funkciju. Naša Misija trenutno je glavni partner Zaštitniku građana u izgrađivanju kapaciteta njegove kancelarije.

Odnos između vlasti u Srbiji i Poverenika za informacije od javnog značaja može da se posmatra iz dva ugla. Narodna skupština Republike Srbije poslala je jasan signal dobre volje kada je, usvajanjem Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, uspostavila neophodne preduslove za osnivanje ove važne institucije. Sa druge strane, mnoga istraživanja, uključujući i ona sprovedena od strane Misije OEBS-a, o pitanjima vezanim za slobodan pristup informacijama otkrila su niz problema u primeni ovog zakona, a naročito Poverenikovih odluka. Još jedan problem sa kojim se Poverenik suočava je manjak kapaciteta za efikasniji rad i dalji razvoj ove institucije. Pre svega, ovo se odnosi na pitanje manjka kancelarijskog prostora, koje bi trebalo rešiti što pre. Ovo usporava proces zapošljavanja novih ljudi i unapređenje funkcionisanja ove institucije. Poverenik je dobar primer pristupa vlasti u Srbiji prema takozvanoj „četvrtoj polugi moći“, ali instucije poput Ombudsmana, Saveta za borbu protiv korupcije i ostalih anti-korupcijskih tela suočavaju se sa sličnim problemima.

Šta onda možemo izdvojiti kao najveći problem: da li je to nedostatak volje države da podrži rad ovih institucija, nisu dobri propisi...

Ne bih optužio državu za sve. Svuda je potreban novac, a njega ima u određenoj količini. Koliko će država dati socijalnom sektoru gde postoje ogromne potrebe, ili bolnicama ili nekim drugim sektorima, to je uvekvelika politička dilema. Nije u pitanju nevoljnost, neka od ministarstava su veoma posvećena saradnji s antikorupcijskim ustanovama.

Ima li OEBS problem sa državnim institucijama?

Imamo veoma dobru saradnju sa gotovo svima. Možemo da se sastanemo sa ministrima kad god nam je to potrebno, često svake ili svake druge nedelje. To su na primer ministar pravde, unutrašnjih poslova, i drugi.

Kakva je Vaša procena sprovođenja javnih nabavki u Srbiji?

Od kako je uspostavljen 2002. godine, on je u procesu stalnog unapređenja. Vlada je nedavno usvojila nacrt Zakona o javnim nabavkama koji treba da bude predstavljen Skupštini. Ovaj nacrt zakona uvodi bolju odgovornost i transparentnost sistema javnih nabavki, uz pomoć efikasnije zaštite prava. Komisija za zaštitu prava unapređena je do statusa nezavisnog, odgovornog tela. Članove Komisije postavlja direktno Narodna Skupština, a na odluke Komisije može se uložiti žalba kroz postupak pred upravnim sudom. Po zakonu iz 2002. godine, Komisija je deo Uprave za javne nabavke, članove postavlja Vlada, a na njene odluke ne može se uložiti žalba. Položaj Komisije predviđen nacrtom novog zakona u skladu je sa Direktivama Evropske Unije o javnim nabavkama.

Uloga Uprave za javne nabavke takođe je unapređena. Novi zakon uvodi institut Ovlašćenog lica za javne nabavke, čiji je zadatak da obavlja aktivnosti javne nabavke kod naručilaca. Ovo je u skladu sa preporukom iz izveštaja Grupe GRECO (Grupa Država protiv korupcije) o Republici Srbiji iz 2006. godine, koji je istakao važnost odgovarajuće obuke za državne službenike koji su uključeni u proces javnih nabavki, što će stvoriti osnovu za veći stepen profesionalizma i smanjenje broja nepravilnosti. Istovremeno, rizik od korupcije bi u znatnoj meri bio umanjen samim tim što bi zaposleni u Upravi za javne nabavke bili kompetentniji i nezavisniji. Uz to, novi sistem obuke, koji je usaglašen sa standardima Evropske Unije, predstavljao bi osnovu za uspostavljanje sistema stručnog razvoja zaposlenih u javnim nabavkama na osnovu njihovog učinka.

Tek nedavno dobili smo Državnu revizorku instituciju. Koliko je njen značaj u borbi protiv korupcije?

Sistem spoljne revizije državnih finansija je fundamentalan i neophodan, iako ne i dovoljan, element u prevenciji korupcije. Upravljanje javnim sredstvima reguliše se nizom pravila čiji je cilj da osiguraju efikasnost, ispravnost, transparentnost i poštovanje javnih interesa. Međutim, kao i uvek, postoji potreba za mehanizmom koji će kontrolisati da li se ta pravila efikasno poštuju. Revizija je upravo aktivnost koja ima za cilj redovno ispitivanje i nadgledanje usaglašenosti sa pravilima. Od presudnog je značaja da ovu aktivnost izvršava spoljno i nezavisno državno telo.

Skupština Republike Srbije usvojila je Zakon o državnoj revizorskoj instituciji 2005. godine. Članovi Saveta ove institucije imenovani su u septembru 2007. godine, više od godinu dana po isteku zakonskog roka. Srbije je bila jedina država u Evropi bez državne revizorske institucije. Uloga ove institucije je da obavlja spoljnu reviziju trošenja sredstava iz državnog budžeta, tako što će Skupštini omogućiti da vrši nadzor nad

planiranjem i trošenjem državnih budžetskih sredstava i poslovanjem agencija koje se finansiraju iz javnih sredstava. Ova spoljna kontrola je komplementarna sa unutrašnjom kontrolom budžeta koju obavlja Ministarstvo finansija.

Kao vrhovno telo za reviziju javnih sredstava Republike Srbije, Državna revizorska institucija će doprineti borbi protiv korupcije kroz obavljanje dodatne kontrole planiranja i potrošnje javnih sredstava. Sada, dok je još uvek na početku svog rada, ova institucija se suočava sa istim problemima kao i sve druge institucije za borbu protiv korupcije, a to su manjak sredstava za operativni rad, neadekvatne radne prostorije i manjak kvalifikovanog kadra, što su ujedno i glavne pretpostavke za nezavisni i autonomni status.

U kojoj oblasti su problemi naročito izraženi, gde je korupcija najprisutnija?

Bez obzira na to u kojoj oblasti su problemi u vezi sa korupcijom najizraženiji, Srbija mora da ima nezavisne institucije koje će se boriti protiv korupcije na svim nivoima. Sve tri grane vlasti - zakonodavna, izvršna i pravosudna treba da doprinose borbi protiv korupcije. Srbija je usvojila Nacionalnu strategiju za borbu protiv korupcije u decembru 2005. godine, Vlada je usvojila Akcioni Plan za sprovođenje Strategije u decembru 2006. godine i ovi dokumenti predstavljaju solidan i održiv pravni okvir za borbu protiv korupcije.

Kako ocenjujete saradnju OEBS-a i vlade Republike Srbije i njenih tela?

Naša Misija ima veoma dobru saradnju sa Vladom, Skupštinom i drugim institucijama Republike Srbije, jer imamo zajednički cilj - promovisanje demokratizacije, tolerancije i vladavine prava u raznim segmentima društva.

Na koji način Misija OEBS u Srbiji pruža pomoć u borbi protiv korupcije i gde je najviše ima?

Oblast u kojoj najviše pružamo pomoć je zakonodavna aktivnost, što znači pomoć i ekspertiza vlastima Republike Srbije u procesu izrade zakona, podržavamo napore domaćih institucija da poboljšaju efikasnost, kvalitet i pravičnost zakona i propisa u Srbiji, pružamo podršku u izgrađivanju kapaciteta institucija za borbu protiv korupcije (Uprava za javne nabavke, Komisija za zaštitu prava, Republički Odbor za rešavanje o sukobu interesa, itd), organizujemo seminare obuke na lokalnom nivou, unapređujemo regionalnu saradnju i razmenu iskustava između tela čiji je zadatak borba protiv korupcije, pružamo podršku kampanjama za podizanje nivoa svesti zajedno sa nevladinim sektorom, prevodimo i objavljujemo knjige na temu korupcije, itd.

Šta su najvažniji ciljevi u narednom periodu u Srbiji koje treba postići u borbi protiv korupcije?

Pre svega, potrebno je dovršiti neophodni okvir za postojeće institucije za borbu protiv korupcije i obezbediti sredstva koja će im omogućiti da zaista obavljaju svoju ulogu i

sprovode svoj mandat. Ovo podrazumeva dovoljno finansijskih sredstava, adekvatne prostorije za rad i kvalifikovani kadar.

Usvajanje zakona o uspostavljanju tela za borbu protiv korupcije, što je obaveza koja proizilazi iz Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije, treba da bude sprovedeno u delo. Kao što sam napomenuo ranije, neophodno je obezbediti odgovarajuću podršku i dovoljno sredstava, kako bi se sprovele zakonske obaveze.

Misija OEBS-a spremna je da nastavi sa pružanjem podrške Srbiji i njenim institucijama u postizanju ovih ciljeva i sprovođenju njihovih odgovornih mandata.

Koji su najveći uspjesi Misije OEBS u ovoj oblasti u 2007. godini?

Kako bi doprinela boljem sprovođenju sistema javnih nabavki u Srbiji, Misija je, zajedno sa Upravom za javne nabavke, organizovala pilot projekat pod nazivom "Podizanje nivoa stručnosti u javnim nabavkama u Srbiji: Uvođenje sertifikacionog sistema u postupke javnih nabavki". Projekat je zasnovan na evropskim standardima i praksi. U ovom trenutku, u Srbiji ne postoji redovan sistem obuke u oblasti javnih nabavki. To otvara prostor za nepravilnu primenu Zakona o javnim nabavkama i povećava stepen zavisnosti zaposlenih u javnim nabavkama od politike.

Zaposleni u javnim nabavkama nisu imali odgovarajuću obuku, niti sertifikate koji bi ih kvalifikovali za mesta u jedinicama sistema javnih nabavki. Rezultat ovoga bila je česta promena zaposlenih. Istovremeno, rizik od korupcije se u znatnoj meri umanjuje time što su zaposleni kompetentniji i nezavisniji. Uz to, cilj novog sistema obuke usaglašenog sa evropskim standardima je da posluži kao model predviđen novim Zakonom o javnim nabavkama i kao osnova za uspostavljanje sistema za profesionalni razvoj zaposlenih koji se bazira na učinku, a ne na lojalnosti prema pretpostavljenima.

Uprava za javne nabavke inicirala je proces uspostavljanja standardizovanog, međunarodno usaglašenog programa obuke činovnika iz javnih nabavki u Srbiji, kao prvi korak ka uvođenju profesionalizma u ovoj oblasti. Seminar je imao tri nivoa (modula): M1 (osnovni), M2 (srednji) i M3 (viši). Seminar je pohađalo oko 60 polaznika- predstavnika naručilaca.

Verujemo da je uspeh ovog pilot projekta doprineo uvođenju stručnih kriterijuma za činovnike u javnim nabavkama, kao što predviđa gore opisani Nacrt Zakona o javnim nabavkama.

Govorili ste o uspesima. Gde su problemi s kojim se vi suočavate u radu ovde?

Teško je istaći šta nismo uradili. Imamo ograničena sredstva i 175 zaposlenih. Postoje oblasti u kojima smo mogli da imamo više uspeha, kao što je oblast medija. Oni možda još uvek nisu tamo gde bi trebalo da budu. Kritikovali smo mnoge medije, na primer zbog objavljivanja nekih grotesknih fotografija koje prelaze granicu pristojnosti. Da li su naši naponi u toj oblasti imali efekta, može se raspravljati.

U sektoru vladavine prava imamo stabilan napredak zahvaljujući dobroj saradnji s ministarstvom pravde. Takođe, gotovo svakodnevno veoma blisko saradujemo s policijom, pre svega u oblasti obrazovanja.

To je sigurno težak posao u Srbiji s obzirom na prošlost.

Jeste, ali smo veoma zadovoljni reakcijom na obrazovanje koje dobijaju. Sada imamo tri nove forenzičke laboratorije, u Nišu, Novom Sadu i Beogradu opremljene najsavremenijim uređajima koji im olakšavaju osuđivanje kriminalaca jer mogu da dođu do boljih dokaza. Policija je vrlo voljna da saraduje. U doba Miloševićeve vladavine nedostajala je ta volja za obrazovanjem i saradnjom.

Kako ocenjujete propise odnosno zakone u Srbiji, da li su oni u ovom momentu dobri?

Ovo je i dalje država u tranziciji, i mnogo šta treba promeniti i uraditi u mnogim sektorima, ali je svakako na putu da ustanovi praksu koju bismo mi voleli da vidimo. Imamo još puno posla, ali radimo zajedno s Vladom, radimo šta možemo i koliko možemo jer imamo ograničeni vremenski rok boravka u Srbiji. Kada to vreme istakne, mi ćemo otići.

Marija Vidić

